

תוכן עניינים

מבוא

2.....

פרק 1 - הגירת עבודה

3..... בעולם

3..... 1.1 הגירת עבודה בעולם

5..... 1.2 הסדרי העסקה וביטחון סוציאלי של עובדים בעולם

6..... 1.3 אמנות בינלאומיות בנושא עובדים זרים

10..... פרק 2 - הגירת עבודה בישראל

10..... 2.1 הגירת עבודה בישראל - התפתחות התופעה

12..... 2.2 אוכלוסיית העובדים זרים בישראל (עם היתר וללא היתר) - נתונים כמותיים לשנת 2018

12..... 2.2.1 עובדים זרים עם היתר

12..... 2.2.2 עובדים זרים ללא היתר

14..... 2.3 דרכי ההסדרה העיקריות של עובדים זרים בישראל

17..... 2.4 הגופים האחראיים על עובדים זרים בישראל

2.5 הבחנה בין הענפים השונים : סיעוד, חקלאות, בניין

19..... פרק 3 - זכויות ביטחון סוציאלי בתחום הבריאות הניתנות לאוכלוסיית העובדים הזרים בישראל

19..... 3.1 תחלואת העובדים הזרים בישראל

20..... 3.2 שרותי רפואה לעובדים זרים בעלי אשרות עבודה

21..... 3.3 שרותי רפואה לעובדים זרים חסרי אשרות עבודה

23..... פרק 4 - זכויות ביטחון סוציאלי בתחום התעסוקה הניתנות לעובדים זרים בישראל

23..... 4.1 רקע - חוק הביטוח הלאומי ותנאי התושבות

23..... 4.2 הרחבת הזכויות הסוציאליות לזרים בישראל

23..... 4.3 חובת הביטוח של זרים המועסקים בישראל

..... 4.4 זכויותיהם של ילדיהם של מהגרי עבודה בישראל

24..... 4.5 אי ציות לחוק שכר המינימום

24..... 4.6 קשיים במיצוי זכויות ביטוח לאומי המגיעות לעובדים זרים המועסקים בישראל

26..... פרק 5 - רמת החיים של אוכלוסיית העובדים הזרים בישראל

30..... פרק 6 - דיון ומסקנות

34..... סיכום

35..... ביבליוגרפיה

מבוא

בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה הולכת וגוברת של הגירת עבודה בעולם. גם בישראל תופעה זו התגברה בשנות ה-90 של המאה הקודמת. מטרת עבודה זו לבחון את הזכויות הסוציאליות המגיעות לאוכלוסיית העובדים הזרים בעולם ובישראל. לפיכך עבודה זו תבחן את השאלה, **מהם ההתפתחויות והשינויים שחלו בתחום העסקת עובדים זרים בעולם ובישראל, וכיצד הזכויות הספציפיות בתחומי בריאות והתעסוקה משפיעים על ביטחונם הסוציאלי?**

במהלך העבודה אשתמש בביטויים "עובד זר" ו"מהגר עבודה" לסירוגין וזאת בהתאם לכתוב במקורות עליהם מסתמכת העבודה. שני הביטויים מציגים את אותה הכוונה - עובד זר או מהגר עבודה הוא אדם שעובר ממדינה אחת למדינה אחרת, שאינו אזרח או תושב בה וזאת על מנת למצוא עבודה ופרנסה. תופעת העובדים הזרים קרתה בעקבות הגלובליזציה שאחד ממאפייניה הוא התרחבות הקשרים הכלכליים בין המדינות ויצירת שוק כלכלי משותף. שכר המינימום במדינות מפותחות גבוה מהשכר שמשתכרים העובדים במדינות לא מפותחות לכן תושבי המדינות הלא מפותחות מעדיפים לעבוד במדינות המפותחות וגם המעסיקים מעוניינים להעסיק אותם בשכר נמוך מזה לעובדים המקומיים (אקשטין, 2010).

בישראל תופעה זו קרתה בשנות ה-90 בעקבות הידרדרות המצב הביטחוני, סגר ומניעה של כניסת פועלים פלסטינים ובעקבות כך פתיחה של השערים בפני מהגרי עבודה בין-לאומיים. תחילה גויסו רוב מהגרי עבודה מרומניה (לענף הבניין) ואז מתאילנד (לענף החקלאות) ומהפיליפינים (לסיעוד, טיפול בקשישים ומשק בית) (קמפ, רייכמן, 2008). לתופעה זו ישנן השלכות גדולות על שוק העבודה בישראל וגם על המרקם החברתי במדינה (שפירא, 2010). מדינת ישראל הצליחה לגבש מדיניות ברורה בנושא הפיקוח על מהגרי העבודה, אך לא ברור האם הצליחה לשלב את האוכלוסייה במערכת הביטחון הסוציאלי (קמפ, רייכמן, 2008).

העבודה תעסוק בסוגיית זכויות מהגרי העבודה בישראל, ובעיקר הביטוח הרפואי ותנאי תעסוקה המוצעים לאוכלוסיית העובדים הזרים בישראל וההתפתחויות והשינויים שחלו לאורך השנים. העבודה תשמש ב-2 מונחים: עובדים זרים ומהגרי עבודה על פי הספרות שבה היא מוצגת.

כדי לתת מענה לשאלת המחקר העבודה תסקור נתונים סטטיסטיים, העבודה תשתמש בשיטת מחקר עיונית תאורטית לאור ניתוח ספרות מרכזית בנושא, בדיקה של חקיקה ופסיקה בתחום והשוואה למדינות אחרות בעולם. העבודה תסקור מדינות נוספות כדי לבדוק מודלים נהוגים בהם ביחס למדינת ישראל. **העבודה תציג: בפרק הראשון:** הגירת עבודה בעולם: הסדרת העסקת עובדים בעולם, אמנות בינלאומיות בנושא עובדים זרים. **בפרק השני,** העבודה תתייחס לתופעת מהגרי עבודה בישראל, התפתחות התופעה, נתונים על עובדים זרים בישראל, אוכלוסיית העובדים הזרים עם היתר וללא היתר בישראל, דרכי ההסדרה העיקריות של עובדים זרים, הגופים האחראיים על עובדים הזרים והבחנה בין הענפים השונים: סיעוד, חקלאות ובניין. **בפרק השלישי** העבודה תציג את זכויות ביטחון סוציאלי בתחום הבריאות הניתנות לאוכלוסיית עובדים זרים בישראל. תחלואת העובדים הזרים.

העבודה תציג את שירותי הרפואה הניתנים לעובדים זרים בעלי אשרות עבודה וללא אשרות עבודה. בפרק **הרביעי** זכויות ביטחון סוציאלי בתחום התעסוקה הניתנות לעובדים זרים בישראל והקשיים במיצוי הזכויות, רקע על חוק הביטוח הלאומי, הרחבת הזכויות הסוציאליות לעובדים זרים, חובת הביטוח, אי ציות לחוק שכר המינימום וקשיים במיצוי זכויות ביטוח לאומי המגיעות לעובדים זרים בישראל. בפרק

החמישי העבודה תציג את רמת החיים של אוכלוסיית עובדים זרים בישראל. בפרק **השישי** העבודה תציג דיון ומסקנות, סיכום ובסוף מקורות לכתיבת העבודה.

פרק 1: הגירת עבודה בעולם

1.1 הגירת עבודה בעולם

תופעת הגירת העבודה הינה תופעה גלובלית אשר הולכת ומתעצמת בעידן המודרני ואינה מייחדת רק את מדינת ישראל. לפי נתוני ארגון העבודה הבינלאומי בשנת 2000 היו בעולם כ-130 מיליון מהגרי עבודה לעומת 75 מיליון בשנת 1965 (לרנטל וסמיונוב, 2005). לפי ההערכות, כיום חיים בעולם כ-50 מיליון מהגרי עבודה ולפי התחזיות מספרם צפוי לעלות ל-60 מיליון בחמש השנים הבאות.

לפי הערכות ארגון העבודה הבינלאומי לגבי מהגרי העבודה בשנת 2017 היו כ-164 מיליון מהגרי עבודה מתוך כלל המהגרים בעולם שהוערכו בכ-258 מיליון. מהגרי עבודה תורמים לצמיחה ולפיתוח במדינות היעד שלהם, בעוד שמדינות המוצא נהנות מאוד מההעברות ומהמיומנויות שנרכשו במהלך ניסיון ההגירה שלהן. עם זאת, תהליך ההגירה מרמז על אתגרים מורכבים במונחים של ממשל, הגנת עובדים זרים, הגירה ופיתוח קשרים, ושיתוף פעולה בינלאומי. ארגון העבודה הבינלאומי פועל ליצירת מדיניות על מנת למקסם את היתרונות של הגירת עבודה לכל המעורבים (ILO, 2018).

תנועת הגירה מתקיימת בדרך כלל ממדינות מתפתחות למדינות מפותחות ואפשר למנות שתי סיבות עיקריות להתפתחותה: גלובליזציה ומדיניות מכוונת של הממשלות במדינות המפותחות (שפירא, 2010). לפי שטיגליץ (2005), **גלובליזציה** – היא "הסרת חסמים המונעים סחר חופשי והידוק האינטגרציה בין כלכלות בינלאומיות". לגישתו, ייעודה של הגלובליזציה הוא להוות כוח מניע להעשרת כל בני האדם בעולם בדגש על מעוטי היכולת שבהם, אולם בכדי שתהיה כזו נדרשים שינויים גדולים בשורה של הסכמים בינלאומיים שונים ובמדיניות שכפו המדינות המפותחות ("מוסדות הגלובליזציה") על המתפתחות. לדבריו, פעולותיהם של "מוסדות הגלובליזציה" לא הביאו את הרווחה המובטחת לנוקשים ביותר לשיפור חייהם, ועל אף ההבטחות שניתנו בעשור האחרון של המאה ה-20' לצמצום ממדי העוני הרי שמספר העניים בעולם עלה לכ-100 מיליון בעוד שההכנסה העולמית הכוללת ממשיכה לעלות ב-2.5% ממוצע שנתי (שטיגליץ, 2005).

מדיניות מכוונת - הכוונה למדיניות של מדינות המערב המפותחות אשר החלו לייבא עובדים זרים ממניעים פוליטיים-חברתיים ומתוך הנחה שבתקופת מיתון כלכלי יקל עליהן לפטר את המהגרים ולשלחם חזרה לארצותיהם מבלי לגרום לפיטורים מסיביים והתמרמרות אזרחים (שפירא, 2010). בהגיעם למדינת היעד, מתרכזים העובדים הזרים בתחתית סולם העבודה ומועסקים בעיקר בעבודות קשות ולעיתים אף מסוכנות ביותר הידועות בכינוי "עבודות שלושת ה-D's: Dirty, Dangerous, Difficult". עובדה מעניינת היא שמרגע שעבודות אלו הפכו להיות עבודות של מהגרים הן נוטות להישאר כאלו (לרנטל וסמיונוב, 2005). כיום ידוע כי תופעת מהגרי העבודה משפיעה על ההתפתחות הסוציו-אקונומית של המדינה הקולטת ושל מדינת המוצא כאחד, כאשר אחת מהדעות הרווחות היא כי תעסוקת מהגרי העבודה גורמת

לירידה

בשכר

המועסקים המקומיים במדינה הקולטת (Denisenko, Chernina 2017).

חוקרים מתחומים שונים פיתחו תיאוריות בנושא ואחת מהן היא **תיאוריית המבנים** - לפי תיאוריה זו תופעת ההגירה מתנהלת לפי עקרונות כלכליים ידועים של היצע וביקוש בשוקי העבודה הלוקליים